

OBSAH

I. ÚVOD	1
II. ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU ŠPECIÁLNOGEDAGOGICKÉHO PORADENSTVA	2
1. Spoločenské a legislatívne predpoklady vzniku zariadení špeciálnopedagogického poradenstva na Slovensku	2
2. Analýza súčasného stavu zariadení špeciálnopedagogického poradenstva v období rokov 1991 až 2006 na Slovensku vo vzťahu ku koncepčným zámerom špeciálnopedagogického poradenstva.....	4
III. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ ŠPECIÁLNOGEDAGOGICKÉHO PORADENSTVA	5
IV. NÁVRH KONCEPCIE ŠPECIÁLNOGEDAGOGICKÉHO PORADENSTVA.....	5
1. Ciele a zámery Koncepcie špeciálnopedagogického poradenstva	5
2. Centrum špeciálnopedagogického poradenstva	7
3. Cieľové skupiny Centra špeciálnopedagogického poradenstva	7
4. Prioritné činnosti Centra špeciálnopedagogického poradenstva	8
5. Personálne zloženie Centra špeciálnopedagogického poradenstva	9
V. FINANČNÉ ZABEZPEČENIE NÁVRHU KONCEPCIE	10
VI. OPATRENIA	11
PRÍLOHY	

NÁVRH KONCEPCIE ŠPECIÁLNOPELAGOGICKÉHO PORADENSTVA

I. ÚVOD

Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike v rokoch 2000 až 2015 (ďalej len „Milénium“) navrhuje podporiť rozvoj poradenských, servisných a podporných činností pre školu, výchovu a vzdelanie. Miléniu v časti 1.2. považuje za klady vývoja školstva od roku 1990 vytvorenie legislatívneho prostredia na vznik a fungovanie systému špeciálnopedagogického poradenstva a v časti 4.3 odporúča dobudovať sieť špeciálnopedagogického poradenstva.

Odporúčania Európskej únie prostredníctvom Európskej agentúry pre špeciálne vzdelávanie zdôrazňujú trendy postupnej transformácie špeciálnych škôl na zdrojové centrá špeciálnopedagogického poradenstva (The European Agency for the Development in Special Needs Education, 2003).

V súlade s hlavnými princípmi, ktoré sú zdôrazňované kľúčovými medzinárodnými organizáciami, ako sú OSN a UNESCO, je nevyhnutné vytvárať podmienky pre realizáciu včasnej diagnostiky a ranej starostlivosti o zdravotne postihnuté deti od narodenia do troch rokov.

Deväťdesiate roky minulého storočia znamenajú výrazný obrat v prístupe k základným otázkam výchovy a vzdelávania zdravotne postihnutých a postihnutím ohrozených detí v podmienkach Slovenska. Do úzadia ustupujú ekonomické a rôzne "racionálne" dôvody oficiálneho preferovania špeciálnych škôl a zaslúžená pozornosť sa dostáva právu dieťaťa vyrastať v prostredí vlastnej rodiny a prirodzenom prostredí svojich rovesníkov v podmienkach bežných škôl, ako aj právu rodičov môcť rozhodnúť o spôsobe vzdelávania vlastného dieťaťa. O mimoriadnej aktuálnosti a celospoločenskej závažnosti potreby zrovnoprávnenia segregovaného a integrovaného spôsobu výchovy a vzdelávania zdravotne postihnutých detí a mládeže svedčí skutočnosť, že už od roku 1991 sa riešenie tohto problému stáva predmetom viacerých uznesení vlády SR.

Požadovaný prístup k spôsobu a formám výchovy a vzdelávania mal zaručovať flexibilitu, otvorenosť, prístupnosť, odbornosť, zodpovednosť, nadväznosť, včasnosť, individuálnosť. Vychádzajúc zo Štandardných pravidiel na vytváranie rovnakých príležitostí pre osoby so zdravotným postihnutím mal školský systém vytvoriť podmienky k jeho uplatneniu v spoločnosti integrovaným spôsobom života v čo najvyššej miere.

Snaha rodičov a ochota pedagógov vzdelávať zdravotne postihnuté deti v podmienkach bežnej školy sa ukázali ako veľmi pozitívny trend. Zároveň je však potrebné konštatovať, že samotné prijatie, prípadne ratifikácia medzinárodných dokumentov ako predpokladov pre realizáciu výchovy a vzdelávania jednotlivcov so špeciálnymi výchovno - vzdelávacími potrebami v bežných školách a školských zariadeniach ich náležitej implementácie do našich právnych predpisov a následného vyústenia do plne rozvinutého a funkčného systému podporných poradenských služieb zákonite viedlo v mnohých prípadoch k tzv. „živej integrácii“. Bez doplnenia o nevyhnutný špeciálnopedagogický poradenský servis je praktická realizácia experimentom na báze pokusu a omylu, kde je (a to i pri najlepších úmysloch) „pokusnou osobou“ postihnuté dieťa.

Dosiahnutie požadovanej úrovne integrovaného spôsobu výchovy a vzdelávania zdravotne postihnutých detí bolo na základe skúseností odborníkov z krajín, ktoré majú dlhoročné praktické skúsenosti s uplatňovaním integrovaného spôsobu edukácie, jednoznačne podmienené vybudovaním systému podporných služieb. Podľa Kubovej (1995) sú vo vyspelých štátoch, ako je napríklad Nemecko, Holandsko, Dánsko a pod., buď pri

špeciálnych školách, alebo celkom samostatne vybudované špeciálne pedagogické centrá, strediská ranej starostlivosti, poradne, kde pracujú skúsení odborníci, sociálni pracovníci, lekári a podľa potreby i ďalší.

Servis špeciálnopedagogických poradenských zariadení je vo vyspelejších krajinách úplnou samozrejmosťou už celé desaťročia. Pre svoju operatívnosť, efektívnosť a nakoniec i nepopierateľne väčšiu objektivnosť v otázkach výchovy a vzdelávania postihnutých, nahradil špeciálne školy v úlohe základného piliera v tejto oblasti.

V oblasti špeciálnopedagogickej teórie je kľúčový zákon prijatý vo veľkej Británii v roku 1981 - zákon o výchove a vzdelávaní, ktorý zmenil defektologickú koncepciu z medicínskej na pedagogickú. Nehovorí sa v ňom už o rôznych druhoch postihnutia, ale len o špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrebách (ďalej len „ŠVVP“) a poskytovaní špeciálnopedagogickej pomoci v maximálnej možnej miere v „čo najmenej obmedzujúcom prostredí“ v rámci bežnej školy. Slovenská legislatíva sa terminologicky priblížila tomuto poňatiu zákonom č. 229/2000 Z. z. z 20. júna 2000, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov v § 3 odsek 2, ktorý znie: „Žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, to jest žiakom s mentálnym, sluchovým, zrakovým alebo telesným postihnutím, žiakom zdravotne oslabeným a chorým, žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou, žiakom s autizmom, žiakom s vývinovými poruchami učenia alebo správania, žiakom s ťažkým mentálnym postihnutím umiestnených v domovoch sociálnych služieb, žiakom s poruchami psychického alebo sociálneho vývinu sa poskytuje vzdelanie zodpovedajúce ich individuálnym schopnostiam špeciálnymi formami a metódami zodpovedajúcimi ich postihnutiu“. Zákonom č. 5/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 29/1984 Zb. o sústave výchovno-vzdelávacími potrebami priradení aj intelektovo nadaní žiaci.

II. ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU ŠPECIÁLNOPELAGOGICKÉHO PORADENSTVA

Špeciálnopedagogické poradenstvo výrazným spôsobom inovovalo náš školský systém po roku 1989/1990. Prezentuje nové prístupy ku komplexnej špeciálnopedagogickej starostlivosti o osoby so zdravotným postihnutím a ich rodinám alebo zákonným zástupcom prioritne pre tie, ktoré sa z rôznych objektívnych dôvodov vychovávajú a vzdelávajú mimo teritória špeciálnych škôl. Realizuje sa v zariadeniach špeciálnopedagogického poradenstva na úrovni špeciálnopedagogických poradní a detských integračných centier, ktoré tvoria organickú súčasť výchovno-vzdelávacej sústavy.

1. Spoločenské a legislatívne predpoklady vzniku zariadení špeciálnopedagogického poradenstva na Slovensku

Inštitucionalizované služby špeciálnopedagogického poradenstva na Slovensku vznikli ako reakcia na pozitívne zmeny vo filozofii výchovy a vzdelávania zdravotne postihnutej populácie začiatkom deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia. Ratifikáciou medzinárodne platných dokumentov napr.: Všeobecnej deklarácie ľudských práv, Dohovoru o právach dieťaťa a i. (príloha č. 1). sa vytvorili reálne predpoklady na zrovnoprávenie segregovaného a integrovaného spôsobu výchovy a vzdelávania zdravotne postihnutých žiakov v našom štáte a vznikali prvé špeciálnopedagogické poradne pri internátnych špeciálnych školách (príloha č. 2).

Za materiál mimoriadneho významu pre vznik a rozvoj špeciálnopedagogického poradenstva na Slovensku možno považovať Koncepciu výchovy a vzdelávania detí a mládeže so zdravotným postihnutím z roku 1993, ktorá úplne zrovnoprávnila segregovaný

a integrovaný spôsob výchovy a vzdelávania detí, žiakov a študentov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, a ktorá sa premietla do príslušných paragrafov zákona č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach v znení neskorších predpisov.

Hlavným poslaním zariadení špeciálnopedagogického poradenstva (ďalej len „ZŠPP“) je, podľa citovaného zákona zabezpečovať odbornú starostlivosť o zdravotne postihnuté deti (resp. deti a mládež so ŠVVP) a poskytovať im odbornú pomoc v procese integrácie do spoločnosti v spolupráci s rodinou, školou, odbornými lekármi a sociálnymi pracovníkmi. Podľa tohto zákona ZŠPP vykonávajú odborný dohľad nad školami, ktoré navštevujú zdravotne postihnuté deti, poskytujú im odborné služby a zapožičiavajú kompenzačné pomôcky.

Zariadeniami špeciálnopedagogického poradenstva sú špeciálnopedagogická poradňa a detské integračné centrum.

Zákon o školských zariadeniach zaviedol aj funkciu „školský špeciálny pedagóg“. **Školský špeciálny pedagóg** sa priamo zúčastňuje na práci školy alebo špeciálneho výchovného zariadenia a poskytuje odbornú špeciálnopedagogickú pomoc deťom, zákonným zástupcom a pedagogickým pracovníkom pri riešení výchovných a vzdelávacích problémov.

Legislatívne predpoklady pre vznik špeciálnopedagogického poradenstva tvoria:

- zákon č. 29/1984 Zb. o systave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon),
- vyhláška č. 212/1991 Zb. o špeciálnych školách v znení neskorších predpisov,
- vyhláška č. 43/1996 Z. z. o podrobnostiach o výchovnom poradenstve a o poradenských zariadeniach.
- zákon č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

V súčasnom období sa špeciálnopedagogické poradenstvo v SR koncepčne opiera o:

- Koncepciu špeciálnopedagogického poradenstva schválenú MŠ SR pod číslom 68/1998-44 dňa 15.mája 1998 (príloha č. 3),
- Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike v rokoch 2000 až 2015,
- Koncepciu výchovy a vzdelávania detí so zdravotným postihnutím v rokoch 2000 – 2015 schválenej MŠ SR číslo 503/00-44 dňa 18. decembra 2000, do ktorej sa premietla inovovaná verzia Koncepcie špeciálnopedagogického poradenstva z roku 2000.
- Program ranej starostlivosti na zdokonalenie systému raného poradenstva pre rodičov detí so zdravotným postihnutím, detí s viacnásobnými postihnutiami hluchoslepé, viacnásobné postihnutia s mentálnym, telesným a iným postihnutím) a pervazívnymi vývinovými poruchami vrátane súčinnosti praktických lekárov pre deti a dorast so zariadeniami špeciálnopedagogického poradenstva a postupného rozširovania siete zariadení špeciálnopedagogického poradenstva pre rodičov týchto detí – schválilo MŠ SR dňa 10. júna 2002 číslo 313/2002-44 (príloha č. 4) (ďalej len „Program ranej starostlivosti“).
Poznámka: Program ranej starostlivosti bol vypracovaný v spolupráci s rezortom zdravotníctva a zvlášť schválený na úrovni rezortu školstva a rezortu zdravotníctva.

Vo veciach týkajúcich sa zdravotnej starostlivosti, ochrany a podpory zdravia osôb so špeciálnymi výchovnými potrebami sa opiera o koncepcie zdravotnej starostlivosti v príslušných odboroch vydané vo Vestníku Ministerstva zdravotníctva SR ako sú napríklad Koncepcia neonatológie, Koncepcia otorinolaryngológie, Koncepcia ortopédie, Koncepcia

liečebnej pedagogiky, Konceptia ošetrovateľstva, Konceptia medicíny drogových závislostí, Konceptia psychoterapie a o metodické a odborné vedenie rezortom zdravotníctva.

Opodstatnenie existencie a rozvoja špeciálnopedagogického poradenstva v SR rovnako potvrdzuje skutočnosť, že je predmetom viacerých opatrení uznesenia vlády SR č. 590 z 27. júna 2001, ktorého obsahom je **Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života** každoročne aktualizovaný novým uznesením vlády SR – roku 2006 uznesením vlády SR č. 932 z 8. novembra 2006 (príloha č. 5).

Podrobné náležitosti súvisiace s existenciou špeciálnopedagogických poradní a detských integračných centier sú deklarované v návrhu Vzorového štatútu zariadení špeciálnopedagogického poradenstva, ktorý schválilo MŠ SR číslo 382/1999 – 44 dňa 21. decembra 1999 (príloha č. 6), ktorý by mal byť po schválení návrhu koncepcie aktualizovaný.

2. Analýza súčasného stavu zariadení špeciálnopedagogického poradenstva v období rokov 1991 až 2006 na Slovensku vo vzťahu ku koncepcným zámerom špeciálnopedagogického poradenstva.

V rokoch 2002 až 2006 uskutočnil Štátny pedagogický ústav v Bratislave v rámci plánovaných výskumných úloh prieskum služieb poskytovaných zariadeniami špeciálnopedagogického poradenstva na Slovensku (príloha č. 7).

Cieľom týchto výskumných úloh bolo poskytnúť prehľad o sieti a kvalite poskytovaných odborných intervencií a služieb zariadení špeciálnopedagogického poradenstva, o dosiahnutej úrovni špeciálnopedagogického poradenstva na Slovensku a koncepcne riešiť rané poradenstvo pre deti so zdravotným postihnutím od narodenia do troch rokov ich života, pričom konkrétnym výstupom boli závery pre teóriu a prax špeciálnopedagogického poradenstva v SR, ktoré boli v záverečnej časti práce predložené Ministerstvu školstva SR. V tejto súvislosti treba poznamenať, že komplexná špeciálnopedagogická starostlivosť o deti raného veku s postihnutím alebo s podozrením na postihnutie prešla od roku 1993 zákonom č. 279/1993 Z. z. o školských zariadeniach v znení neskorších predpisov z rezortu zdravotníctva na rezort školstva. Pre rezort školstva z toho vyplýva zákonná povinnosť zabezpečiť a poskytovať včasné špeciálnopedagogické intervencie aj tejto vekovej skupine detí so zdravotným postihnutím a ich zákonným zástupcom.

V období rokov 1991 – 2002 a následne v rokoch 2002 až 2005 bola kvantitatívnou a kvalitatívnou analýzou (príloha č. 7) vyhodnotená dosiahnutá úroveň rozvoja ZŠPP vo vzťahu k požiadavkám vyplývajúcich z platnej Koncepcie špeciálnopedagogického poradenstva a návrhu Vzorového štatútu zariadení špeciálnopedagogického poradenstva.

Podľa oficiálnych štatistík ústavu informácií a prognóz školstva k 15.9.2006 sa v našom školskom systéme zo širšej kategórie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vzdelávalo v predškolských zariadeniach a v základných a špeciálnych školách celkovo 46 996 žiakov so zdravotným postihnutím nasledovne:

– v špeciálnej materskej škole:	1 153 detí
– v špeciálnych triedach bežných materských škôl:	288 detí
– individuálne integrované v bežnej materskej škole	642 detí
<hr/>	
spolu:	2 083 detí
– v špeciálnej základnej škole:	19 917 žiakov
– v špeciálnych triedach bežnej základnej školy:	6 922 žiakov
– individuálne integrované v bežnej základnej škole:	13 074 žiakov
<hr/>	
spolu:	39 913 žiakov

– v špeciálnej strednej škole:	709 žiakov
– individuálne integrované v bežnej strednej škole:	3 936 žiakov
spolu:	4 645 žiakov

Štatistické údaje o zariadeniach špeciálnopedagogického poradenstva, vydané Ústavom informácií a prognóz školstva, sú uvedené v prílohe č. 8.

III. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ ŠPECIÁLNOPEĐAGOGICKÉHO PORADENSTVA

Špeciálnopedagogické poradenstvo je súčasťou systému špeciálnej pedagogiky, ktorá vzhľadom na svoj predmet patrí, v rámci pedagogických vied, do sústavy vied o človeku.

Cieľom špeciálnopedagogického poradenstva je špeciálna výchovná podpora ako súčasť komplexnej rehabilitácie jednotlivcov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Špeciálna výchovná podpora je súhrn takých aktivít špeciálnopedagogického charakteru, ktoré sú v konečnom dôsledku zamerané na socializáciu jednotlivca so špeciálnymi výchovnými potrebami manifestovanými v procese vzdelávania, spôsobujú pozitívne zmeny v stave vychovanosti a vzdelanosti, tieto podnecujú alebo odstraňujú prípadné prekážky pri ich dosahovaní.

Predmetom špeciálnopedagogického poradenstva je inštitucionalizované skúmanie (pedagogická diagnostika) a harmonizácia foriem a rozsahu uspokojovania potrieb dieťaťa zo strany rodiny, školy, sociálneho prostredia, ale aj seba samého v záujme dosiahnutia rovnováhy medzi špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a ich spoločensky akceptabilnou saturáciou.

Základnými kategóriami špeciálnopedagogického poradenstva sú špeciálnopedagogický jav (postihnutie, narušenie, viacnásobné postihnutie, ohrozenie, jednotlivec so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami) a špeciálnopedagogický proces. Špeciálnopedagogický proces predstavujú také zámerné a cieľavedomé aktivity, ktoré sú zamerané na dosiahnutie kvalitatívnych a kvantitatívnych zmien u jednotlivcov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v ich vychovanosti, vzdelanosti, kvalite života a pod. (špeciálna edukácia, reedukácia, pedagogická korekcia, špeciálnopedagogická rehabilitácia, intervencia, stimulácia, kompenzácia, socializácia ...).

Smerom k jednotlivcom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami špeciálnopedagogické poradenstvo realizuje depistáž, komplexnú špeciálnopedagogickú diagnostiku, komplexnú špeciálnopedagogickú rehabilitáciu a v spolupráci s príslušnými odborníkmi iných rezortov poradenskú a osvetovú činnosť orientovanú aj na rodinné a sociálne zázemie jednotlivcom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

IV. NÁVRH KONCEPCIE ŠPECIÁLNOPEĐAGOGICKÉHO PORADENSTVA

1. Ciele a zámery Koncepce špeciálnopedagogického poradenstva

- zefektívnenie činnosti zariadení špeciálnopedagogického poradenstva,
- čo najväčšie priblíženie odborníkov ku klientom v ich prirodzenom prostredí,
- mobilita špeciálnopedagogických poradenských služieb,
- prepojenie špeciálnopedagogických poradenských služieb na existujúce špeciálne školy a špeciálne materské školy,
- prepojenie špeciálnopedagogických poradenských služieb na bežné školy a materské školy,
- optimálne využívanie odborných a materiálnych kapacít špeciálnych škôl,

- reprofilácia dvoch typov ZŠPP a to špeciálnopedagogických poradní a detských integračných centier do jedného zariadenia - Centra špeciálnopedagogického poradenstva
- prepojenie špeciálnopedagogických poradenských služieb na systémy ochrany a podpory zdravia verejnosti a systémy poskytovania zdravotnej starostlivosti podľa osobitných predpisov rezortu zdravotníctva.

Špeciálnopedagogické poradenstvo ako neoddeliteľná súčasť poradenského systému v rezorte školstva by malo svoje poslanie aj naďalej plniť v dvoch hlavných rovinách:

- **vo vertikálnej rovine:** by malo poskytovať odborné intervencie a služby všetkým vekovým kategóriám jednotlivcov so ŠVVP, a to od narodenia až po uspokojenie ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb,
- **v horizontálnej rovine:** by malo obsiahnuť všetky druhy a vzájomné kombinácie ŠVVP.

Vo vzájomnom priemete uvedených rovín by sa mala nachádzať problematika vyhľadávania, včasnej diagnostiky a podchytenia jednotlivcov so ŠVVP, individuálna práca s týmito deťmi, odborná pomoc ich rodinám, predškolským zariadeniam, ich príprava pre vstup do školy, aktívna pomoc rodičom a pracovníkom škôl pri výbere optimálneho spôsobu zaškolenia, multidisciplinárne a viacrezortne charakterizovaný kompletný poradenský servis deťom, ich rodičom a pedagógom počas celej školskej dochádzky, ako aj v procese výberu povolania a prípravy na povolanie (vrátane vysokoškolskej). Vzťah poradenského zariadenia so svojím klientom by nemal byť ukončený jeho vstupom do života - pracovného pomeru, ale tieto zariadenia by s ním mali udržiavať aj naďalej neformálny kontakt, pomáhať mu pri prekonávaní rozličných životných situácií a aj takýmto spôsobom spätne získavať cenné informácie pre obohatenie a skvalitnenie vlastnej činnosti.

Samotný charakter cieľov a úloh, ktoré špeciálnopedagogické poradenstvo plní, naznačuje, že by jeho zariadenia nemali pôsobiť ako relatívne izolované odborné pracoviská, ale ako otvorené súčasti systému komplexnej starostlivosti o jednotlivcov so ŠVVP. Mali by sa postupne vyprofilovať ako súčasť ich bežného života, ako niečo, čo nebudú chápať ako „zariadenie“, ale ako prirodzené spojenie medzi špeciálnou školou, bežnou školou, zdravotníctvom a každodenným životom.

V tomto chápaní sa pôsobnosť zariadení špeciálnopedagogického poradenstva posúva ďaleko za hranice bežného pohľadu na školské zariadenia a stáva sa súčasťou filozofie prístupu k riešeniu základných otázok starostlivosti spoločnosti o jednotlivcov so ŠVVP. Takto komplexne chápaný prístup vyžaduje určité korekcie v koncepcii špeciálnopedagogického poradenstva.

Analýza súčasného stavu špeciálnopedagogického poradenstva poukázala o. i. na tendenciu postupnej konvergenencie činnosti špeciálnopedagogických poradní a detských integračných centier a zdravotníckych pracovníkov a pracovísk.

V detských integračných centrách, ktoré sú orientované na pomoc všetkým jednotlivcom so ŠVVP, sa popri zdravotníckych pracovníkoch a iných pedagogických odborníkoch ako sú špeciálni pedagógovia v rámci jednotlivých pédií postupne profilujú odborníci pre úsek priamej práce a poradenských služieb.

Naopak v špeciálnopedagogických poradniach, ktorých činnosť je legislatívne viazaná na jeden príslušný druh postihnutia, každodenná prax poukázala (vzhľadom na mimoriadne vysoký počet viacnásobne postihnutých klientov) na potrebnosť zabezpečiť v regióne integrované vzdelávanie detí s rôznymi výchovno-vzdelávacími potrebami, resp. na potrebu rozšírenia ich pôsobnosti aj na iné pédie a súvisiacu zdravotnú starostlivosť a iné služby.

V tomto ponímaní dochádza viac-menej k vzájomnému prekrytiu činností oboch typov zariadení špeciálnopedagogického poradenstva do jedného typu, preto navrhujeme, aby súčasné špeciálnopedagogické poradne a detské integračné centrá zmenili názov na „**centrá špeciálnopedagogického poradenstva**“. Na tento fakt poukázala aj predchádzajúca Koncepcia špeciálnopedagogického poradenstva z roku 1998 a 2000, ktorá v závere

naznačuje „o. i. na tendenciu postupnej konvergencie činností špeciálnopedagogických poradní a detských integračných centier“.

2. Centrum špeciálnopedagogického poradenstva

Špeciálnopedagogické poradenstvo poskytované Centrom špeciálnopedagogického poradenstva (ďalej len „CŠPP“) bude tvoriť systém odborných činností a služieb deťom, žiakom a študentom so ŠVVP, ktoré vykonáva prostredníctvom interdisciplinárnych špeciálnopedagogických, liečebnopedagogických, psychologických, poradenských, výchovno-vzdelávacích, lekárskejších, ošetrovateľských, fyzioterapeutických, rehabilitačných, preventívnych, metodických a iných odborných činností s cieľom dosiahnuť optimálny rozvoj osobnosti a sociálnu integráciu svojich klientov.

Keďže činnosti v súčasnosti vykonávané špeciálnopedagogickými poradňami a detskými integračnými centrami sú takmer identické, navrhujeme zriaďovať zariadenie len jedného typu, ktoré bude vykonávať činnosti oboch typov doposiaľ zriaďovaných zariadení. CŠPP budú realizovať odbornú činnosť formou ambulantnej poradenskej starostlivosti, formou starostlivosti o jednotlivca so ŠVVP v rodine, škole alebo školskom zariadení a formou krátkodobých pobytov dieťaťa, žiaka alebo študenta, (prípadne spoločne s jeho zákonnými zástupcami) v tomto zariadení, pričom sa vyžaduje spolupráca s ďalšími rezortnými a inerezortnými najmä zdravotníckymi poradenskými zariadeniami, školami, zdravotníckymi zariadeniami, licencovanými zdravotníckymi pracovníkmi a inými inštitúciami zameranými na pomoc ľuďom so špeciálnymi potrebami.

CŠPP bude zamerané v rovine horizontálnej na súbor špeciálnopedagogických intervencií a služieb pre všetky druhy, stupne a vzájomné kombinácie postihnutí realizovaných v podmienkach škôl a školských zariadení a v rodinnom prostredí a v rovine vertikálnej na poskytovanie špecializovaných aktivít a služieb prakticky všetkým vekovým kategóriám detí a mládeže so ŠVVP, a to od narodenia až po uspokojenie ŠVVP.

Premenovanie špeciálnopedagogických poradní a detských integračných centier na CŠPP (štátne alebo neštátne) bude v súlade s pripravovaným právnymi predpismi rezortu školstva v oblasti výchovy a vzdelávania - pripravovaný zákon o výchove a vzdelávaní, ktorý je predmetom Prioritných úloh MŠ SR na roku 2006 a ž 2010 v súlade s Programovým vyhlásením vlády SR.

Odborno-metodickú pomoc budú osobám so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (v rámci príslušného druhu a stupňa postihnutia klientov) Centram špeciálnopedagogického poradenstva poskytovať zdrojové centrá vytvorené z odborných zamestnancov špeciálnych škôl. (Vo väčšine krajín Európskej únie sa postupne špeciálne školy reprofillovali na zdrojové centrá, ktoré podľa druhu a stupňa postihnutia klientov poskytujú odbornú pomoc špeciálnym pedagógom, ktorí pracujú v školách bežného typu alebo priamo v rodinách s deťmi, žiakmi a študentmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.) Odborno-metodickú pomoc budú tiež poskytovať zdravotnícki pracovníci a splnomocnené, určené alebo akreditované organizácie rezortu zdravotníctva.

3. Cieľové skupiny Centra špeciálnopedagogického poradenstva

CŠPP bude poskytovať odborné intervencie a služby:

- deťom raného veku, ktoré si vyžadujú ranú starostlivosť a ich rodičom, resp. zákonným zástupcom,
- deťom so ŠVVP v bežných a špeciálnych materských školách;
- žiakom so ŠVVP v bežných školách (základné, stredné);
- žiakom so ŠVVP v špeciálnych školách (základné, stredné);

- deťom so ŠVVP oslobodeným od povinnosti dochádzať do školy;
- rodičom alebo zákonným zástupcom, pedagógom, odborníkom z iných inštitúcií, ktorí participujú na komplexnej špeciálnopedagogickej rehabilitačnej starostlivosti o deti so ŠVVP.

4. Prioritné činnosti Centra špeciálnopedagogického poradenstva

K prioritnými činnosťami CŠPP budú patriť:

- Depistáž zameraná na včasné vyhľadávanie a evidenciu detí a mládeže so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Vykonávajú ju všetky CŠPP v rámci svojej pôsobnosti v spolupráci so školami, školskými zariadeniami, poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti a inými inštitúciami.
- Prevencia zameraná na predchádzanie, elimináciu, zmierňovanie vzniku negatívnych dôsledkov zdravotného postihnutia alebo narušenia a prevenciu sociálnopatologických javov jednotlivcov so ŠVVP. Vykonávajú ju všetky CŠPP v rámci svojej pôsobnosti v spolupráci s úradmi verejného zdravotníctva, poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, školami, školskými zariadeniami a inými inštitúciami.
- Komplexná špeciálnopedagogická diagnostika zameraná na určovanie špeciálnopedagogickej diagnózy a špeciálnopedagogickej prognózy s následným definovaním potrieb a špeciálnopedagogických postupov. CŠPP ju budú vykonávať v spolupráci s rodinou, lekármi, psychológmi, liečebnými pedagógmi, sestrami, učiteľmi predškolských zariadení a škôl, so sociálnymi pracovníkmi, prípadne inými odborníkmi s cieľom vypracovania návrhu na primeraný spôsob výchovy a vzdelávania jednotlivcov so ŠVVP.
- Komplexná špeciálnopedagogická rehabilitácia – je výchovná a vzdelávacia činnosť, zameraná primárne na deti a mládež so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, sekundárne na ich rodinné a sociálne zázemie a zabezpečenie aktívnej účasti rodín na tomto procese.
- Poradenská a osvetová činnosť zameraná na:
 - spoluprácu pri posudzovaní školskej zrelosti,
 - spoluprácu pri zabezpečovaní predškolskej prípravy detí s odkladom začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky,
 - vyhľadávanie škôl a školských zariadení vhodných pre výchovu a vzdelávanie detí a mládeže so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
 - zabezpečenie komplexnej špeciálnopedagogickej starostlivosti o integrované deti v systéme bežného školstva,
 - poskytovanie potrebných informácií a spolupráce ~~odbornej a metodologickej pomoci~~ pri vypracovaní individuálnych výchovno-vzdelávacích programov,
 - spoluprácu pri sledovaní, posudzovaní a prehodnocovaní vhodnosti zaškolenia, školského vývinu a úspešnosti,
 - súčinnosť pri kariérovom poradenstve (v spolupráci s výchovným poradcom príslušnej školy),
 - zabezpečenie poradenského servisu, prednášok odborníkmi s príslušnou odbornou spôsobilosťou a konzultácií pre rodičov a iné subjekty,
 - poradenstvo školám, školským zariadeniam a učiteľom najmä pri individuálnych formách výchovy a vzdelávania detí a mládeže so ŠVVP,
 - poradenskú činnosť v otázkach formovania partnerských vzťahov, výchovu k manželstvu a rodičovstvu detí a mládeže so ŠVVP (v spolupráci so zdravotníkmi pracovníkmi s príslušnou odbornou spôsobilosťou a výchovným poradcom príslušnej školy,

- spoluúčasť pri zaobstarávaní vhodných kompenzačných pomôcok, ktoré sú v starostlivosti poradne, na zabezpečovanie zácvičku práce v ich používaní, prehodnocovanie účinnosti a vhodnosti ich používania,
- prípravu podkladov pre príslušné orgány na rozhodovanie o prijatí detí, žiakov so ŠVVP do materských škôl a základných škôl alebo do špeciálnych škôl,
- vypracúvanie písomných odporúčaní na rozhodnutie riaditeľa školy o prijatí dieťaťa, žiaka so ŠVVP do bežných škôl a školských zariadení s odporúčaním evidovať a vykazovať ho ako individuálne integrovaného,
- spolupráca v poradenstve v oblasti sociálnej pomoci,
- spoluprácu pri tvorbe a overovaní nových špeciálnopedagogických metód, postupov, programov,
- organizovanie seminárov a vedenie konzultácií pre pedagogických pracovníkov škôl a školských zariadení, prípravu informačných a metodických materiálov o činnosti a poskytovaných službách zariadení špeciálnopedagogického poradenstva s profesionálmi s príslušnou odbornou spôsobilosťou na výkon odborných, špecializovaných a certifikovaných zdravotníckych pracovných činností, osvetovú činnosť pre širokú verejnosť,
- sociálno-rehabilitačné pobyty pre rodiny s deťmi a mládežou so špeciálnopedagogickými potrebami,
- vypracovávanie metodických materiálov a spoluprácu na tvorbe a overovaní špeciálnych pomôcok,
- zabezpečovanie odborného usmerňovania a ďalšieho vzdelávania (v rámci príslušnej pédie) pedagógov, ktorí vychovávajú a vzdelávajú individuálne integrované deti, žiakov a študentov so ŠVVP vrátane ďalšieho vzdelávania organizovaného v spolupráci s rezortom zdravotníctva,
- spoluprácu s rôznymi štátnymi a neštátnymi inštitúciami a organizáciami v oblasti zdravotníctva, školstva a sociálnej oblasti a so zariadeniami rezortu školstva.

V rámci uskutočňovania prioritných činností CŠŠP spolupracuje predovšetkým so zákonnými zástupcami detí, žiakov a študentov so ŠVVP, pedagógmi škôl a školských zariadení, ďalšími odbornými zamestnancami škôl a školských zariadení, zamestnancami pedagogicko-psychologických poradní, zdravotníckymi pracovníkmi, a to najmä s liečebnými pedagógmi, lekármi a sestrami, klinickými psychológmi, poradenskými psychológmi, s logopédmi a pod.

5. Personálne zloženie Centra špeciálnopedagogického poradenstva

K splneniu cieľov a úloh v stanovenom rozsahu činností bude mať CŠPP nasledovné personálne obsadenie: poradenský špeciálny pedagóg so zameraním na konkrétny druh postihnutia, špeciálny pedagóg s odbornosťou na ranú starostlivosť, školský špeciálny pedagóg, terénny (mobilný, cestujúci) špeciálny pedagóg, logopéd, liečebný pedagóg, školský psychológ, poradenský psychológ, sociálny pracovník, lekár, sestra, fyzioterapeut, rehabilitačný a technický pracovník, prípadne ďalší odborní pracovníci (aj z iných rezortov).

CŠPP bude riadiť riaditeľ so špeciálnopedagogickou alebo liečebnopedagogickou odbornou spôsobilosťou, prípadne lekár, psychológ alebo sestra s vysokoškolským vzdelaním II. stupňa.

Odborné a metodické riadenie CŠPP bude zabezpečovať Štátny pedagogický ústav v Bratislave v spolupráci s organizáciami odborno-metodického vedenia iných rezortov.

V prílohe č. 9 predkladáme schému riadenia navrhovaného Centra špeciálnopedagogického poradenstva na Slovensku.

Na základe výsledkov uskutočnených prieskumov a skúseností z krajín Európskej únie odporúčame, aby mohol byť školský špeciálny pedagóg, ktorý svoju činnosť vykonáva každodenne s individuálne integrovanými žiakmi v bežnej škole aj zamestnancom tejto školy a terénny špeciálny pedagóg (špecializovaný na príslušný druh postihnutia), ktorý dochádza poskytovať odbornú pomoc pedagógom a žiakom na rozličné školy v príslušnom regióne, a poskytuje odbornú-metodické poradenstvo školskému špeciálnemu pedagógovi na škole, aby bol zamestnancom ČŠPP.

ČŠPP bude mať nadregionálnu pôsobnosť, čím sa umožní poskytovanie intervencií a služieb klientom aj mimo územného obvodu. Nie je potrebné, a napokon ani prakticky nie je možné zabezpečiť, aby v každom ČŠPP boli odborníci na každú špeciálnopedagogickú problematiku.

Podobne na základe výsledkov uskutočnených prieskumov a skúseností z krajín Európskej únie, skúseností získaných z účasti MŠ SR a vybraných zamestnancov špeciálnych škôl a školských zariadení v projekte Matra „Skvalitňovanie integrovaného vzdelávania zrakovo postihnutých žiakov v základných školách v SR“ odporúčame postupne pripraviť podmienky na to, aby sa veľké špeciálne školy reprofillovali na zdrojové centrá špeciálnopedagogického poradenstva so zameraním na konkrétny druh postihnutia a aby zabezpečovali odbornú-metodický servis jednotlivým ČŠPP v príslušných regiónoch Slovenska.

V. FINANČNÉ ZABEZPEČENIE NÁVRHU KONCEPCIE

Na rozdiel od prechádzajúcich koncepcií špeciálnopedagogického poradenstva navrhovaná koncepcia nepredpokladá výraznejší rozvoj siete týchto zariadení a sústreďuje sa najmä na kvalitatívne ukazovatele, z čoho vyplýva, že sa nepredpokladá výraznejšie zvýšenie finančných prostriedkov. Racionalizáciou siete, t. j. vytváraním detašovaných pracovísk Centra špeciálnopedagogického poradenstva z existujúcich zariadení špeciálnopedagogického poradenstva sa prakticky zachová počet týchto zariadení a vzájomnou odbornou spoluprácou sa zabezpečia náležitosti, potrebné pre klienta. Počet zamestnancov v jednom ČŠPP bude korešpondovať a dobuduje sa v súlade s návrhom realizačných krokov koncepcie výchovy a vzdelávania detí s postihnutím v rokoch 2000 až 2015, a to postupne, podľa aktuálnych požiadaviek špeciálnopedagogickej praxe a Programom raného poradenstva pre rodičov detí so ŠVVP.

Podľa Kvantitatívnej prognózy vývoja materských a základných škôl do roku 2015 uverejnenej Ústavom informácií a prognóz v školstve sa má počet novoprijatých žiakov do 1. – 9. ročníka špeciálnej školy znížiť od roku 1989 do roku 2015 približne o 1500 žiakov. Z toho vyplýva, že v špeciálnych školách budú klesať počty špeciálnych pedagógov, ktorí by sa v súlade so zámermi predmetného Návrhu koncepcie mohli preradiť do špeciálnopedagogického poradenstva ako školskí špeciálni pedagógovia alebo tzv. terénni (mobilní, cestujúci) pedagógovia a chodiť za klientom do prostredia, kde žije, napr. do bežnej školy, do ktorej bol žiak preradený zo špeciálnej školy a bol zaradený ako individuálne integrovaný žiak so ŠVVP a pod.

Počet klientov na jedného špeciálneho pedagóga - odborného zamestnanca ČŠPP sa odvíja od samotného charakteru individuálnej práce s klientom. Odborné intervencie a služby sú založené na báze učenia a pravidelného opakovania a široko sa diferencujú sa podľa charakteru a stupňa postihnutia. Na 1 špeciálneho pedagóga, ktorý pravidelne pracuje napr. so žiakmi individuálne integrovanými v bežných školách pripadá 20 až 25 žiakov s postihnutím. Množstvo a charakter poskytovaných intervencií je výlučne individuálny a mení sa v priebehu učebného procesu aj u toho istého jednotlivca. Preto v súvislosti s finančnou

kvantifikáciou požiadaviek Návrhu koncepcie odporúčame vypracovať systém financovania podľa výkonov, ich náročnosti a individuálnych požiadaviek klientov so ŠVVP.

Komplexná špeciálnopedagogická starostlivosť obsahuje činnosti, ktoré sa viažu aj na medzirezortnú spoluprácu (napr. v ranom veku, kde koordinátorom odborných intervencií je spravidla lekár, alebo na prácu s rodinou, zákonnými zástupcami, na špeciálnopedagogickú rehabilitáciu, sociálne poradenstvo v rámci rezortu školstva a pod.). Preto v Návrhu koncepcie je naznačená aj požiadavka financovania výkonov zdravotne postihnutým deťom a ich rodinám aj cez iné zdroje ako cez rezort školstva.

VI. OPATRENIA

1. V návrhu legislatívneho zámeru zákona o výchove a vzdelávaní vytvoriť jednotný systém školského poradenstva, ktorý bude zastrešovať dva samostatné paralelné kooperujúce systémy špeciálnopedagogického poradenstva a pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v rezorte školstva, koordinované novo zriadenou metodickou radou.
2. Konštituovať Centrá špeciálnopedagogického poradenstva zmenou názvu špeciálnopedagogických poradní a detských integračných centier.
3. Pre účely vypracovania návrhu financovania centier špeciálnopedagogického poradenstva spracovať zoznam činností a výkonov vykonávaných v týchto zariadeniach.
4. Pripraviť a v desiatich centrách špeciálnopedagogického poradenstva pokusne overiť model ich financovania prostredníctvom realizovaných výkonov.
5. Zabezpečiť skvalitnenie ranej starostlivosti o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami prehĺbením spolupráce rezortov školstva, zdravotníctva a práce, sociálnych vecí a rodiny s cieľom zosúladiť ich spoločné zámery v oblasti komplexnej špeciálnopedagogickej starostlivosti, doriešiť základné otázky medzirezortnej depistáže a evidencie zdravotne postihnutých určenej pre celoslovenské, krajské, okresné plánovanie personálneho, finančného a materiálneho zabezpečenia komplexu špeciálnopedagogických služieb a intervencií prostredníctvom centier špeciálnopedagogického poradenstva.
6. Ako podkladový materiál do návrhu zákona o výchove a vzdelávaní vypracovať kompetencie odborného zamestnanca zariadenia špeciálnopedagogického poradenstva a upresniť kvalifikačné požiadavky pre pracovníkov ČŠPP (požadované vzdelanie a dĺžka odbornej praxe).
7. Rozpracovať funkciu školského špeciálneho pedagóga v pracovnej pozícii aj ako zamestnanca základnej alebo strednej školy a školského špeciálneho pedagóga alebo liečebného pedagóga v pracovnej pozícii „terénneho špeciálneho pedagóga“ alebo „terénneho/licencovaného liečebného pedagóga“ alebo zamestnanca zariadenia špeciálnopedagogického poradenstva. Súčasne vypracovať ich rámcovú pracovnú náplň a vymedziť pracovné činnosti.
8. V intenciách „Milénia“ riešiť otázky pracovného zaradenia, úväzku, časového harmonogramu práce a odmeňovaní jednotlivých zamestnancov zariadení

špeciálnopedagogického poradenstva tak, aby postavenie pedagogických zamestnancov týchto zariadení bolo postavené na úroveň učiteľa – špeciálneho pedagóga.

9. Rozpracovať problematiku supervízie v špeciálnopedagogickom poradenstve.
10. Podľa vzoru Európskej únie postupne v špeciálnych školách vytvárať podmienky pre vznik zdrojových centier poskytujúcich v rámci príslušného druhu a stupňa postihnutia odbornú-metodickú pomoc jednotlivým centrom špeciálnopedagogického poradenstva.
11. V spolupráci so zriaďovateľom racionalizovať sieť poradenských zariadení (štátnych, súkromných a cirkevných) tak, aby bola ich pôsobnosť maximálne efektívna. Pre účely zariadení špeciálnopedagogického poradenstva vyčleňovať objekty s bezbariérovým prístupom a prostredím.
12. V nadväznosti na skvalitnenie ekonomických podmienok preniesť ťažisko práce špeciálnopedagogických poradenských zariadení do prirodzeného prostredia detí a žiakov so ŠVVP, a to do ich rodín, škôl a školských zariadení.
13. Odborným zamestnancom poradenských zariadení a učiteľom základných škôl a stredných škôl, ktorí vzdelávajú žiakov so ŠVVP, zabezpečiť ďalšie vzdelávanie prostredníctvom príslušných priamo riadených organizácii Ministerstva školstva SR a pedagogických fakúlt. Psychológom (vrátane poradenských), liečebným pedagógom, špeciálnym pedagógom, psychoterapeutom a ďalším odborným zamestnancom ČŠŠP vytvoriť podmienky aj na nadobúdanie špecializácií, certifikátov a absolvovania aktivít sústavného vzdelávania v rezorte zdravotníctva a kurzov v rezorte práce, sociálnych vecí a rodiny.
14. Vytvoriť evidenciu klientov prostredníctvom on-line registra dostupného príslušným poradenským zariadeniam, ich zriaďovateľom a metodicko-riadiacemu centru pre problematiku poradenstva cez web. Získať tak on-line prehľad o počte klientov a činnosti s nimi. Perspektívne prostredníctvom tohto portálu umožniť aj komunikáciu škôl s poradenskými zariadeniami – objednávanie klientov a podobne.

Použité skratky:

ŠPÚ - Štátny pedagogický ústav

VÚDPaP - Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

ÚIPŠ - Ústav informácií a prognóz školstva

MPC - Metodicko-pedagogické centrum

ŠVS-Školské výpočtové stredisko